

védelmet esetleges hatósági túlkapásokkal, valamint netán újból megismétlődhető vádaskodásokkal szemben.

A jövőre kilátásba helyezett reformokkal érdemileg foglalkozni nem lehet, mert hiszen a miniszterelnök levele általános irányokat és kereteket jelöl meg, a részletek ismerete nélkül pedig nyilatkozni nem lehet. Amit azonban konstatálni lehet, az a következő:

Amit a levél mond, elismerése annak, hogy a legutóbbi eszmecsereék alkalmával kilátásba helyezett intézkedések nem voltak elegendők, és hogy az állam egységének és alkotmányának megőrzése nélkül lehet tovább menni. Ennyinek a konstatálása is jelentékeny lépés a végleges megoldás felé. Egy jobb jövőnek alapos reményét hordja tehát magában a miniszterelnöki nyilatkozat. És ennek meg kell, hogy legyen hatása azoknál, akik a politikában is a természetes evolúció hívei.

E jobb jövő reményét alkalmas megerősíteni a miniszterelnök úr személye, aki köztudomás szerint életének egyik feladatául tűzte ki a magyar és román nép megértésének létrehozását, akitől tehát bizvást elvárhatni, hogy amit ígér, azt meg is fogja tartani. Ebben a nemes, de sok kitartást, türelmet és legfőképpen igen sok szeretetet megkövetelő munkában én is hajlandó vagyok segítő kezet nyújtani és éppen ezért ezt az egész akciót, mint egy szebb és jobb jövő megalapozására irányuló munkát készséggel támogatni is fogom."

5

1914 nov. 12

Mangra Vazul, Pop Csicsó István és Goldis László román nemzetiségi politikusok nyilatkozatai Tisza István „román akciójáról”¹

Tisza István miniszterelnök ismert román akciója nagy feltűnést keltett a magyar politikai világban. Igen sokan egy új, az eddigőtől mélyen eltérő nemzetiségi politika inaugurálását sejtik e kezdeményezésben. Vezető politikusaink közül többen hozzászóltak a kérdéshez. Most román részről foglalkozik a miniszterelnök akciójával egynéhány befolyásosabb politikai tényező. Egyik nagyváradi hírlapíró előtt nyilatkozott Mangra Vazul vikárius, országgyűlési képviselő. Mangra nyilatkozatában megemlíti, hogy a miniszterelnökhöz levelet írt, melyben melegen üdvözlöi őt azért, hogy az érsek-metropolitához intézett levelében a román nemzetiségi aspirációkat teljesíti, illetve megjelöli azokat az irányokat, amelyek keretében a nemzetiségi reformokat megalkotja. Bárha kétségtelen, hogy a miniszterelnököt akciójában elsősorban a magyar állam belső egységének megszilárdítása és a jogegyenlőség tisztelete, valamint a román nép hazafias magatartásának méltó honorálása vezeti, mégis bizonyos, hogy a levélnek nagyjelentőségű külpolitikai konzekvenciái sem maradhatnak el. Nézete szerint a nemzetiségi kérdésnek ez a jóindulatú és mélyreható megoldása egyszerre el fogja némítani azt a kevés ruzzsofil áramlatot is, amely még Romániában él, és azok kezéből is kicsavarja a ruzzsofil agitáció fegyvereit, akiket Romániában a rubel csengése vagy az elvakultság még mindig oroszbarát hangulatokkal töltenek el.

Nyilatkozott különben Aradon dr. Pop Csicsó István országgyűlési képviselő is a miniszterelnök által kilátásba helyezett koncessziókról. E nyilatkozatában kijelenti a következőket: Mi románok és különösen a román nemzeti párt végrehajtó bizottsága minden oly kísérletet, mely a nagy probléma megoldását tűzi ki célul, örömmel üdvözlünk és amit be is bizonyítottunk, hathatósan előmozdítottunk. Mint a román nemzeti párt tizes albizottságának tagja, tanúbizonyságot tehetek arról, hogy rövid megszakításokkal körülbelül másfél éven keresztül tárgyaltunk Tiszával és mindig a legőszintébb szándékkal, amit a miniszterelnök úr is beismert. Igyekeztünk volt oly alapot találni, amely a

¹ A közlemény címe és lefőhelye: *A románok.* — Világ 1914. nov. 12; 285. sz. 6. l.

román nép nemzeti létérdekeit biztosítja a magyar állam szuverenitásának sérelme nélkül. A mi pontozataink gróf Tisza István előtt állanak. Követelményeink nem változtak, nem szaporodtak és nem redukálódtak. Várva várjuk, mik lesznek azok az intézkedések, melyeket a miniszterelnök úr kilátásba helyezett és amelyek vonatkoznak különösen az iskolaügyre, a román nyelv hivatalos használatára és a politikai érvényesülés biztosítására. Hogy minők lesznek ez intézkedések, fájdalom, nem tudjuk, de a Tisza által remélt eredmény csak akkor fog beállhatni, *ha nem félrendszabályokkal, hanem intézményes őszinte intézkedésekkel orvosolja a számtalan sérelmet*, melyek a fenti három irányban összegyűltek. Megvallom azonban őszintén, hogy mi nem szívesen politizálunk a jelen viszonyok közt, mert a politika az a hálátlan tér, ahol ütköző pontok igen hamar keletkeznek s aztán nehezen simíthatók el.

Végül a *Romanul*-ban dr. Goldis László „Új kísérletek” címmel cikket írt, melyben közli a román nemzetiségi párt februári rezolúcióját és kifejti, hogy a román nemzetiségi párt, valamint az egész hazai románság a legnagyobb készséggel nyújt kezét a *magyar kormánypolitika és a hazai románság közötti konfliktus megszüntetésére*, örömmel fogadja a kezdeményezést, de egyúttal kijelenti, hogy végleges és őszinte béke csak úgy teremthető, *ha államjogilag és intézményesen biztosítják a hazai román nép nemzeti existenciájának feltételeit*.

6

1914 nov. 14

Román lapvélemények a „háborús paktum”-ról¹

Tisza István miniszterelnök közismert román akciója a hazai románság körében élénk visszhangra talált. A lapok egymás után foglalkoznak a kérdéssel, s más-más szempontból, de úgyszólván kivétel nélkül nagy szimpátiával szólnak a miniszterelnök kezdeményezéséről. A hazai román lapok doyenje, a brassói *Gazeta Transylvaniei* hosszabb cikkben foglalkozik a gróf Tisza István és Meşianu metropolita közt folyt levélváltással, melyet az idők dokumentumának nevez. Kétségtávolú jelentős lépés ez — mondja a cikk — a függő nemzetiségi kérdés végleges rendezésére. Mint román újság, a román nemzetiségi pártvezetőség szolgálatában állunk, és igen természetes, hogy a vezetőség állásfoglalása lesz a mi álláspontunk is. *A miniszterelnök újabb levele a mi nemzeti kívánságaink jogosságát igazolja*. A román nemzeti párt éppen a miniszterelnök kívánságára ez év február hó 12-én formulázta pontozatait, melyek a kölcsönös megértés alapjait tartalmazzák. Ma még nincs itt az ideje, hogy ezek a kívánságok azonnal realizáltassanak, mert Európa összes népei és országai nem várt átalakuláson mennek keresztül, és ennek az átalakulásnak központjában éppen a mi monarchiánk áll. Következésképpen szükséges, hogy az állam összes erőit egyesítse a veszedelem legyőzésére, és így nem volna helyes most ezzel az akcióval és annak részleteivel foglalkozni. *A földolog az, hogy megvan a lehetősége a kölcsönös megértésnek, és mi megelégszünk azzal, ha a mi nemzeti existenciánk biztosítottatik ebben az országban*, és ezen hitben türelmesen várjuk az idők jobbra fordulását, amikor törvényes úton rendeztetni fog a mi dolgunk.

A lugosi *Drapelul* különösen a miniszterelnöknek azt az intencióját tartja fontosnak, hogy fölvegye a tárgyalási fonalat azokra a kérdésekre nézve, amelyekben nem lehetett ez ideig megállapodásra jutni, a román nemzeti kultúra kérdésében, a nyelv kérdése a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban, valamint a közéletben való politikai képviselő kérdésében.

Az aradi *Romanul* a következőkben nyilatkozik: A magyar sajtó tehát akarva, nem akarva, elismeri gróf Tisza István eljárásának igazságosságát, amidőn a román nép kifogástalan magatartása

¹ A közlemény címe és lellőhelye: *A románok*. — Világ 1914. nov. 14; 287. sz. 6. l.